KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

# Eduskunnan lakivaliokunnalle

**U 26/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (EU:n kuluttajansuojasäännösten tehokkaampi täytäntöönpano ja nykyaikaistaminen)**
**U 31/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (edustajakanne kuluttajan etujen suojaamiseksi)**

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry:ltä lausuntoa EU:n kuluttajansuojasäännösten tehokkaampaa täytäntöönpanoa ja nykyaikaistamista koskevaa direktiiviehdotusta sekä edustajakannetta kuluttajan etujen suojaamiseksi käsittelevistä U-kirjelmistä. Euroopan komissio julkaisi huhtikuussa *New Deal for Consumers* -kuluttajansuojaesityksen. Esitykseen sisältyy kaksi direktiiviehdotusta: nyt käsiteltävänä oleva ehdotus, joka koskee neljään EU:n kuluttajansuojadirektiiviin sisältyvien säännösten muuttamista sekä edustajakanteita koskeva ehdotus. Kuluttajaliitto on siihen tyytyväinen ja katsoo sen parantavan monin tavoin kuluttajansuojaa. Keskeisimpinä parannusehdotuksina Kuluttajaliitto pitää mahdollisuutta määrätä tuntuvia seuraamuksia kuluttajien oikeuksia loukkaaville yrityksille sekä edustajakannetta koskevaa ehdotusta. Lausunnossaan Kuluttajaliitto keskittyykin pääasiassa seuraamusmaksuun ja edustajakanteeseen.

*Seuraamusmaksu*

Kuluttajaliitto on ollut pitkään huolissaan siitä, että kuluttajien oikeuksia törkeästi loukkaaville yrityksille ei yleensä koidu toiminnastaan seuraamuksia. Tällä hetkellä kuluttaja-asiamies voi pyytää markkinaoikeutta kieltämään tai joissakin tapauksissa kieltää itse lainvastaisen menettelyn. Valitusoikeuttaan käyttämällä elinkeinonharjoittaja voi lykätä kiellon voimaantuloa. Jos lainvastainen toiminta lopetetaan, kun kielto on tullut voimaan, ei lainvastaisesta toiminnasta aiheudu elinkeinonharjoittajalle mitään seuraamuksia. Osa yritysten toimista on jo tällä hetkellä periaatteessa rangaistavia rikoslain perusteella esimerkiksi markkinointirikoksena ja niistä voidaan tuomita yhteisösakko – käytännössä rikoslain rangaistusuhka on kuitenkin jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi. Kuluttajaliiton mielestä seuraamusmaksua tarvitaan erityisesti säännöksiä toistuvasti rikkovien yritysten kuriin saattamiseksi.

Ehdotettu seuraamusmaksu kuuluisi kuluttajaviranomaisen (Suomessa kuluttaja-asiamies sekä Kilpailu- ja kuluttajavirasto) toimivaltaan. Mitään periaatteellisesti uutta ei Suomen oikeusjärjestelmään olisi tulossa, esimerkiksi kilpailurikkomuksissa on käytössä vastaava seuraamusmaksu, joka voi

olla suuruudeltaan jopa 10 % yrityksen vuotuisesta liikevaihdosta. Lisäksi oikeusministeriön asettama kuluttajansuojaviranomaisten toimivaltuuksia käsitellyt työryhmä esitti seuraamusmaksua jo vuonna 2014.

U-kirjeessä tuodaan esiin huoli siitä, että esimerkiksi rikkomuksen laatuun nähden selvästi ylimitoitetut sanktiot saattavat olla kyseenalaisia perustuslain näkökulmasta. Kuluttajaliitosta on itsestään selvää, että seuraamusten tulee olla oikeassa suhteessa rikkomuksen laatuun nähden ja niitä määrättäessä tulee ottaa huomioon sekä rikkomuksesta epäillyn puolesta puhuvat että sitä vastaan puhuvat seikat. Seuraamusmaksu on ensisijaisesti kohdistettava yrityksiin, joihin lievemmät toimenpiteet eivät ole tehonneet. Yritysten, jotka vilpittömästi yrittävät toimia sääntöjen mukaan, ei pitäisi olla huolissaan seuraamusmaksusta. Päinvastoin niiden tulisi nähdä rikkomusten tehokkaat seuraamukset keinona varmistaa se, että ne voivat kilpailla ilman epärehellisten toimijoiden aiheuttamaa markkinahäiriötä.

Ehdotettu seuraamusmaksu koskee vain rajat ylittävää toimintaa. Kuluttajaliitosta on tärkeää, että ehdotettu seuraamusmaksu koskisi myös Suomen sisäistä toimintaa. Oikeusministeriö on juuri käynnistämässä kuluttajansuojasäädösten uudistamista valmistelevan työryhmän toimintaa. Yksi työryhmän tehtävistä on valmistella kuluttajansuojaviranomaisten yhteistyötä koskevan asetuksen (Kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä ja asetuksen (EY) N:o 2006/2004 kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/2394) asianmukaiseksi soveltamiseksi tarvittavat säännökset sekä muut kuluttajansuojalainsäädännön tehokkaan noudattamisen varmistamiseksi tarpeelliset uudistukset kuluttajaviranomaisten toimivaltuuksiin. Tässä yhteydessä käsitellään myös seuraamusmaksuun liittyviä asioita, mukaan lukien seuraamusmaksun soveltaminen pelkästään kotimaisessa elinkeinotoiminnassa.

*Edustajakanne*

Kuluttajaliitto on jo pitkään vaatinut ryhmäkanneoikeutta myös järjestöille ja muille edunvalvontaorganisaatioille. Yksittäisen kuluttajan on usein mahdotonta valvoa etujaan tuomioistuimessa oikeudenkäynnin kulujen vuoksi. Lisäksi on usein tapauksia, joissa suuri määrä kuluttajia on kohdannut saman elinkeinonharjoittajan taholta samanlaisia ongelmia – tällaisissa tapauksissa ryhmäkanne olisi luonteva tapa kuluttajien etujen valvomiseen. Tällä hetkellä vain Kuluttaja-asiamiehellä on oikeus ryhmäkanteen nostamiseen toimivaltaansa kuuluvissa asioissa. Komission edustajakannetta koskeva esitys toteuttaa Kuluttajaliiton ryhmäkannetta koskevan tavoitteen ja Kuluttajaliitto kannattaakin lämpimästi esitystä.

Edustajakannetta koskeva ehdotus herättänyt vastustusta: julkisuudessa sitä on kutsuttu jopa amerikkalaistyyliseksi lakimiesten rahastusvälineeksi. Ehdotuksessa pyritään kuitenkin selkeästi välttämään amerikkalaisen ryhmäkanteen ongelmat. Ryhmäkanneoikeus olisi taas vain kuluttajajärjestöjen ja muiden vastaavien organisaatioiden käytössä – yksittäinen lakifirma ei ryhmäkannetta voisi nostaa. Lisäksi ryhmäkanteeseen oikeutetun taloudellinen kestokyky ja mahdolliset eturistiriidat tarkistettaisiin ennen ryhmäkanteen nostamista. Ryhmäkanteessa voisi hakea vahinkoa kärsineen kuluttajaryhmän puolesta hyvitystä, kuten vahingonkorvausta tai tuotteen korvaamista uudella tai sen korjaamista – hyvitys kattaisi vain todellisen vahingon, mitään rangaistusluontoista lisäkorvausta ei ole luvassa.

Kuluttajaliitto on todennäköisesti se taho, jolla olisi ehdotetun direktiivin perusteella oikeus ryhmäkanteen nostamiseen. Kuluttajaliitolla ei ole mitään aikomuksia nostaa ryhmäkanteita heppoisin perustein. Keskeisiä syitä tähän on ainakin kaksi. Ensinnäkin jutun häviäminen tulee ehdottomasti liian kalliiksi. Ja tärkein syy on meidän moraalimme: ryhmäkannetta ei ole tarkoitettu yritysten perusteettomaan kiusaamiseen ja kiristämiseen, vaan hyvityksen saamiseen kuluttajille heidän kärsimistään vahingoista. Rehellisesti ja asiallisesti toimivilla yrityksillä ei ole syytä pelätä ryhmäkannetta.

Jos edustajakanne toteutuu, Kuluttajaliiton tarkoitus on toimia yhteistyössä kuluttajaviranomaisten kanssa, jotta toiminta saadaan koordinoitua, eikä esimerkiksi haitata viranomaisten toimintaa neuvotteluratkaisuun pyrkimistä. Kuluttaja-asiamies totesi blogikirjoituksessaan, että: ”Parhaimmillaan kuluttajajärjestöille säädettävä mahdollisuus kanteen nostamiseksi johtaisi siihen, että viranomaisten ja järjestöjen toimet täydentävät viisaasti toisiaan.” Tämä on myös Kuluttajaliiton tavoite. Edustajakannemahdollisuus on Kuluttajaliitolle haaste, johon meidän pitää alkaa valmistautua jo nyt.

*Muuta*

Komission direktiiviehdotukseen sisältyy myös muita kuluttajan asemaa vahvistavia esityksiä. Erityisen tärkeänä Kuluttajaliitto pitää sellaisten sopimusten, joissa kuluttaja maksaa saamastaan palvelusta antamalla tai sitoutumalla antamaan elinkeinonharjoittajalle henkilötietojaan, saattamista kuluttajansuojan piiriin. Ehdotus vahvistaa omalta osaltaan ihmisten oikeutta omiin henkilötietoihinsa. Kuluttajaliitto on myös tyytyväinen ehdotukseen siitä, että kuluttajan oikeutta saada hyvitystä sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskevien säännösten rikkomistapauksissa edesautetaan.

Kuluttajaliitto – Konsumentforbundet ry

Juha BeurlingTimo Niemi
Pääsihteerilakimies